

İHSAN DENİZ'İN DUT AĞACI İSİMLİ ŞİİR KİTABINDA DİL SAPMALARI

LANGAUGE DEVIATIONS IN İHSAN DENİZ'S POETRY BOOK TITLED
DUT AĞACI

Erdal AÇIKYOL

Sorumlu Yazar/Corresponding
Author:

Dr., Milli Eğitim Bakanlığı, Türkiye.

ORCID: 0000-0002-9412-8085

E-mail: erdalyol1984@gmail.com

Geliş Tarihi/Submitted: 29.11.2024

Kabul Tarihi/Accepted: 03.01.2025

Kaynak Gösterim / Citation:
Açıkyol, Erdal (2025). "İhsan
Deniz'in *Dut Ağacı* İsımlı Şiir
Kitabında Dil Sapmaları", Yeni
Türk Edebiyatı Araştırmaları.
17/33, 001-024.

[http://dx.doi.org/10.26517/
ytea.583](http://dx.doi.org/10.26517/ytea.583)

Öz

Edebî dilin alt kategorilerinden birini oluşturan şiir dili, günlük ve bilimsel dilden farklılık arz eder. Onu, hem günlük hem de bilimsel dil kullanımından ayıran belirgin niteliklerden biri dil sapmasıdır. Standart dildeki kuralların dışına çıkan kullanımların tamamı dil sapmasını meydana getirir. Şiirin üst dil olarak kabul edilmesinde, dilsel sapmanın önemli düzeyde etkisi söz konusudur. Standart dilin katı kurallarına tepki gösteren şairler, dil üzerinde yaptıkları değişikliklerle estetik endişelerini giderme ve söylediklerini etkili kılma çabasında bulunurlar. Kendi içinde yazımsal, sözcüksel, sessel, anlamsal, dil bilgisel, tarihsel, lehçesel, kesimsel ve ödünç metinlere müdahale olmak üzere dokuz sınıfta incelenebilecek olan dilsel sapmalar, özellikle Türk şiirinin son dönemlerinde varlığını görünür hâle getirir. 1980'li yıllarda yayımladığı şiir kitaplarıyla adından söz ettirmeyi başaran İhsan Deniz, dilsel sapmalardan istifade eden sanatçılardan en dikkat çekici olanlardan biridir. Tüm şiirlerini *Dut Ağacı* isimli kitapta toplayan Deniz, bu eserinde tarihsel sapma hariç diğer sapma türlerine uygun örnekler kullanır. Bundan dolayı şairin şiirlerindeki dilsel sapmalar, sekiz başlık altında incelenmiştir. Çalışmada, bu sınıflandırmadan önce dil sapmaları hakkında teorik bilgi verilmiştir. Şairin 1980-2015 yılları arasında yazmış olduğu şiirlerini topladığı *Dut Ağacı* adlı eseri, çalışma için örneklem olarak seçilmiştir

Anahtar Kelimeler: Dil sapması, sapma çeşitleri, şiir dili, İhsan Deniz, *Dut Ağacı*.

Abstract

Poetic language, which constitutes one of the subcategories of literary language, differs from both daily and scientific language. One of the distinctive characteristics that distinguishes it from both daily and scientific language use is linguistic deviation. All uses that go beyond the rules of the standard language constitute language deviation. Linguistic deviation has a significant impact on the acceptance of poetry as a metalanguage. Reacting to the strict rules of the standard language, poets try to eliminate their aesthetic concerns and make what they say effective by making changes to the language. Linguistic deviations, which can be examined in nine classes: orthographic, verbal, phonetic, semantic, grammatical, historical, dialectal, segmental and interference with borrowed texts, make their existence visible especially in the last periods of Turkish poetry. İhsan Deniz, who managed to make a name for himself with the poetry books he published in the 1980s, is one of the most remarkable artists who benefit from linguistic deviations. Deniz, who collected all his poems in the book called *Dut Ağacı*, uses examples suitable for other types of deviation except historical deviation in the poet's poems were examined under eight headings. In the study, before this classification, theoretical information was given about language deviations. The poet's work titled *Dut Ağacı*, which collects his poems written between 1980 and 2015, was chosen as the sample for the study.

Keywords: Linguistic deviation, deviation types, poetry language, İhsan Deniz, *Dut Ağacı*.

Extended Summary

The language of poetry, which differs from the natural structure of everyday language in terms of its individual the aesthetic dimensions, has various uses specific to itself. Language deviations are one of the areas of use that enable this language to gain an aesthetic appearance by moving it away from the rules of natural language. This feature, which poets use as a conscious choice, is one of the main elements that strengthen the expression. Poets who try to create a new language by going beyond the boundaries of official language rules try to do this by making radical changes especially in spelling rules, word and verse structures. Linguistic deviations, which are heavily influenced by rich fields of association and meaning, both increase the expressive possibilities of the poem by expanding the vocabulary of the language and leave striking traces in the mental and spiritual world of the reader. Some linguists and literary researchers have expressed their opinions on the linguistic deviations seen among literary genres, especially in poetry and divided them into various classes. These divisions, which are very similar to each other, are generally discussed in eight categories: orthographic, phonological, lexical, grammatical, semantic, historical, dialectal and segmental. Nurullah Çetin added a subheading to these, namely intervention in borrowed texts. Linguistic deviations, which poets have used from time to time throughout history to give poetry an aesthetic appearance, have become one of the indispensable elements of poetry language in recent artists.

İhsan Deniz, one of the important living poets of Turkish literature, also extensively focuses on linguistic deviations, which are one of the tools to influence the reader. Deniz resorts to all types of deviation in his poems, showing his artistic talent. The most commonly used of these are semantic and orthographic deviations. Spelling deviations in the poems are very common, especially starting proper nouns with a lowercase letter, separating suffixes to words that are not proper nouns with apostrophes and leaving a space between letters. Semantic deviations, which are considered one of the characteristic features of the poetic language, attract attention as the most important linguistic usage area that shows its poetic skill. Deniz, who refers to a limited number of phonetic deviations, usually in the form of vowel drops, also has many new words inspired by words in the standard language. In terms of grammar, it focuses on deviation types such as adding wrong suffixes to a word, including sentences and expressions in parentheses, adding an object to an intransitive verb and changing places between words. Apart from these, it is seen that he benefits due to Ottoman words and accent-dialect deviations is due to dialect features and sectional deviation is especially due to medical science. When it comes to intervention in borrowed texts, he tends to use clichéd expressions, idioms, verses/hadiths and poems of other poets.

Uses contrary to the spelling rules determined by the Turkish Language Association reveal spelling deviations. Breaking the rules, which is the common way of writing in the language, is the product of poets efforts to chart their own path in conveying feelings and thoughts. Breaking the structures of words in the standard language and deriving new words from them in different combinations is called lexical deviation. This type of deviation, which poets resort to in order to achieve a strong expressive power, emerges as a result of interventions made through roots and suffixes. Sound changes in the words of the official language reveal phonological deviations. It is generally seen as changes made between phonemes in words. Grammatical deviations refer to the ungrammatical use of words and sentences. It is divided into two: morphological deviations, which examine the grammatical rules in words and syntactic deviations, which examine the order of words in sentences. Semantic deviations, also known as unusual conjunctions, are one of the most important expression tendencies of the poetic language. This type of deviation, which creates new combinations contrary to reason and objective reality by integrating words that cannot be used together in daily life, makes the poem suitable for multi-layered reading. It is called historical period deviation when poets go beyond the language spoken in daily life and include in their poems words that were used in ancient times and are not valid today. In this context, Ottoman words are especially preferred by poets. The use of types such as dialect, accent and dialect resulting from different uses of standard Turkish in poems is called dialectal deviation and the use of words belonging to a certain professional group or class in poems is called segmental deviation. Borrowing texts, on the other hand, means partially or completely changing some previously known texts or text fragments that belong to the public or individuals.

GİRİŞ

Şiir dili, ferdî ve estetik boyutları itibarıyla günlük konuşma dilinin doğal yapısından farklılık arz eder. Şairler, standart dile hem biçimsel hem de anlamsal düzlemde çeşitli müdahalelerde bulunarak dile yeni ve özgün kullanım alanları açarlar. Şiir sanatını derinleştirerek çok katmanlı bir okumaya elverişli hâle getiren bu kullanım alanlarından biri de sapmadır. "Bir dili konuşan bireylerin uydukları kuralların dışına çıkan her türlü kullanımı" (Vardar 164) anlamına gelen sapma, şiiri besleyen en önemli unsurlardan biridir. Resmî dil kaidelerinin sınırlarını aşarak yeni bir dil yaratma çabasında olan şairler, bunu özellikle yazım kurallarında, sözcük ve mısra yapılarında yaptıkları köklü değişikliklerle gerçekleştirmeye çalışırlar. Sanatçıların klişeleşmiş dil anlayışını aşma çabasının arkasında ise "dile yeni bir güç kazandırmayı, göstergeleri ses ve anlam açısından daha etkili kılmayı, okuyan/dinleyenin zihninde yeni değişik tasarımlar ve duygu değerleri oluşturmayı" (Aksan 165) amaç edinmeleri etkili

olur. Zengin çağrışım ve anlam alanlarının yoğun biçimde tesirini gösterdiği dilsel sapmalar, dilin söz varlığında yarattığı genişlemeyle hem şiirin ifade imkânlarını arttırır hem de okuyucunun zihinsel ve tinsel dünyasında çarpıcı izler bırakır.

Şiir sanatının yapı taşlarından biri olan sapmalardan ilk bahseden kişi Aristoteles'tir. O, *Poetika* adlı eserinde şairlerin sözcükler üzerinde yaptıkları sapmalar konusuna temas eder. Nitekim bu hususta "Yeni sözcük, hiç kimse tarafından kullanılmış olmayıp şairin yerleştirdiği sözcüktür. (...) Bir uzatma, eğer bir sözcük normal kullanımdakinden daha uzun bir ses içerirse veya bir hece eklenirse meydana gelir; kısaltma ise, sözcükten bir şey çıkarıldığında oluşur" (34) tarzında ifadeler kullanır. Dil biliminin önemli mevzularından biri olan sapmaların sistemli bir biçimde incelenerek sınıflandırılması ise 1960'lı yıllarda Samuel R. Levin ve Geoffrey N. Leech isimli dil bilimciler tarafından gerçekleşir. Bu dil bilimcilerden Levin, sapmaları "iç sapmalar ve dış sapmalar" (226) şeklinde iki sınıfa ayırırken Leech "sözcüksel, dil bilgisel ses bilimsel, yazımsal, anlamsal, lehçesel, kesimsel ve tarihsel" (42-52) olmak üzere sekiz kategoride ele alır. Leech'in dilsel sapmalarda yapmış olduğu ayrıntılı sınıflandırma, Türk dil bilimciler ve Yeni Türk Edebiyatı araştırmacıları üzerinde de etkili olmuştur.

Türkiye'de sapma mevzusu üzerine görüş beyan eden ilk dil bilimci olan Ünsal Özünlü de sapmaları Leech'de olduğu gibi "yazımsal, ses bilimsel, sözcüksel, dil bilgisel, anlamsal, lehçesel, kesimsel, tarihsel (dönemsel)" (77-85) biçiminde sınıflandırarak ele almıştır. Özünlü'den sonra gelen dil bilimciler de üç aşağı beş yukarı Leech'in tasnifine uygun biçimde hareket etmişlerdir. Bu dil bilimcilerden Doğan Aksan, "sözcüksel, biçim bilimsel, anlam bilimsel, sessel-bölge ağızlarına özgü kullanımlar, öteki sapmalar" (166-182) şeklinde bir kategoriye gider. Aksan, Leech'in ve Özünlü'nün dil bilgisel sapma alt başlığı altında inceledikleri eğilimi isim değişikliğine giderek biçim bilimsel sapma şeklinde ele alır. Öteki sapmalar başlığı altında ise söz dizimsel ve yazımsal sapmalardan bahseder. Osman Toklu, "alışılmamış bağdaştırmalar, sözcüksel, söz dizimsel ve sessel sapmalar" (19-43) şeklinde bir bölümlendirmeye gider. Doğan Günay ise sapmaları "sese dayalı, söz dizimsel, biçim birimsel, sözcüksel, anlamsal, yerel dil kullanımına dayalı, tarihsel, yazı ile ilgili ve zamansal" (294-306) olmak üzere dokuz türe ayırır. Dil bilimcilerin yanı sıra bazı Yeni Türk Edebiyatı araştırmacıları da şiir dilindeki sapmalar üzerinde durarak çeşitli sınıflandırmalar yapmışlar. Bu araştırmacılarından Nurullah Çetin, "yazım, ses, kelime, ifade, dil bilgisi, ödünç metinlere müdahale" (168-186) biçiminde bir tasnife giderken Alaattin Karaca, "sessel, yazımsal, sözcüksel, ters çevirme, söz dizimsel, alışılmamış bağdaştırmalar" (205-236) tarzında bir gruplandırma yapar.

1980 sonrası Türk şiirinde mistik/metafizik eğilim doğrultusunda şiirler yazan İhsan Deniz, gerek dili derinlikli kullanması gerekse anlam yoğunluğuna odaklanması itibarıyla dikkat çeken şairlerden biridir. Deniz, şiirlerinde özellikle

titiz dil işçiliğine önem verir. Onun şiir dilindeki belirgin özelliklerden biri, ifade gücünü etkili kılmak amacıyla zaman zaman başvurduğu dilsel sapmalardır. Türk şiirinin çeşitli dönemlerinde kullanılan sapmalar, özellikle İkinci Yeni şairleri tarafından yoğun biçimde kullanılarak bu harekete mensup şairlerin "temel poetik/dilsel özelliklerden biri[ni]" (Kul 374) oluşturmuştur. 1980'den sonra şiir yazan sanatçıların bazısında da gözlemlenen dilsel sapmalar, Deniz'in şiirlerinde başta anlamsal ve yazımsal olmak üzere birçok şekilde yer alır. Bu kullanım alanı vasıtasıyla dilin ifade olanaklarından faydalanmaya çalışan şair, böylece kendine has bir şiir dili yaratır. Çalışmada, yukarıda isimleri geçen dilbilimciler ve araştırmacılar tarafından yapılan sınıflandırmalar göz önünde bulundurularak İhsan Deniz'in tüm şiirlerini topladığı *Dut Ağacı* isimli şiir kitabındaki dil sapmaları tespit edilmeye çalışılmıştır.

1. İHSAN DENİZ'İN ŞİİRLERİNDE DİL SAPMALARI

1.1. Yazımsal Sapmalar

Sanatçıların genel kabul görmüş yazım kurallarına aykırı şekilde dili kullanmaları sonucu meydana gelen sapma çeşididir. Dilin ortak yazma biçimi olan kuralların çiğnenmesi, şairlerin duygu ve düşünce aktarımında kendilerine has bir yol çizme çabasının ürünüdür. Nurullah Çetin, yazım sapmalarının Türk şiirinde görülme biçimleri hakkında şu tespitlerde bulunur:

Özel isimleri küçük harfle başlatmak, küçük harfle başlaması gereken kelimeleri büyük harfle başlatmak, bazı kelimeleri tamamen büyük harfle yazmak, bazı mısraları tamamen büyük harfle yazmak, kelimelerin bölünerek hecelerinden ayrı ayrı mısralar oluşturması, yabancı kelimeleri yanlış yazmak, mısralar arasında uzun bir boşluk bırakmak, bazı kelimelerin koyu yazılması, harfleri ayırma, deyimlerdeki sayıların rakamla gösterilmesi[dir] (170-172).

Çetin'in söylediklerine ek olarak dizelerin küçük harfle başlatılması, bitişik yazılması gereken bazı kelimelerin ayrı/ayrı yazılması gereken bazı kelimelerinse bitişik yazılması, harflerin kelime içinde paranteze alınması, özel ad olmayan sözcüklere gelen eklerin kesme işaretiyle ayrılması, kelimeler arasında uzun boşluklar bırakılması ve noktalama işaretlerinin eksik kullanılması da yazımsal sapmalara dâhil edilebilir. İhsan Deniz'in şiirlerinde sözü edilen imla sapmaları çok fazla ve çeşitlidir. Aşağıda her bir alt başlığa uygun örnekler verilmiştir:

1.1.1. Dize başında küçük harf kullanımı: Geleneksel kaidelere göre her dizinin ilk harfi büyük yazılır. Fakat birçok şairde olduğu gibi İhsan Deniz de şiirlerinde bu kurala uymaz. *Dut Ağacı* isimli kitaptaki şiirlerin ekseriyetinde bu sapma biçimine rastlanır. Çalışmada diğer maddelere verilen örneklerin çoğunda da bu durum görülür. Aşağıda buna dair bir örnek verilmiştir:

duyanlar duydu
anlayanlar anladı
sunulan bir şeydi hayat

her keşiften artakalandı

önümüze koyulandı, verildi yani (33)

1.1.2. Özel isimlerin küçük harfle başlatılması: Varlıklara ve nesnelere verilişlerine göre isimler özel ve cins ismi olmak üzere ikiye ayrılır. "Benzerleri bulunmayan, yaratılıştaki tek olan varlıklara verilen adlar" (Korkmaz 199) şeklinde tanımlanan özel isimlerin ilk harfi, Türk Dil Kurumunun yazım kurallarına göre büyük yazılır ve bu kelimelere getirilen çekim ekleri kesme işaretiyle ayrılır. İhsan Deniz'in şiirlerinde özel isimlere getirilen çekim ekleri, özel ismi belirtmek için kesme işaretiyle ayrılmıştır fakat tek bir varlığı yeri, dönemi karşılayan bu isimlerin küçük harfle başlatıldığı görülmüştür. Aşağıdaki dizeler, bu yazım sapmasına örneklik teşkil eder:

bir yahudi, ölgün (20)

uykularımda kardeşim ali'yi özlüyor (25)

baby jane'i neden çok seviyordu hüseyin (26)

gidip ilyada okumadığı (38)

akhilleus kaplumbağayı geçemez (38)

sarkardık ustaca yorumlanmış antik çağ dehlizlerine (49)

her şey bir akdeniz söylencesi (113)

amerika yeniden bununla keşfedilir (115)

kafka okuyan mutsuzlara da mı (123)

picasso'da neyseniz osunuz cezanne'da da (130)

gerçi roma'yı bildiniz

grekçe'yi ve lâtince'yi öğrendinizdi

elektrokardiyografiler var, macellan'ın torunları

çünkü newton'un başına elma düşeli çok oldu (138)

jupiter sokağı numara kırksekiz (141)

çınarlaraltı'nda havuz başında (194)

fransız köpeğin tüylerinden neolitik sevinçler (200)

ellerin bir hintlinin ellerine hiç benzemiyor (201)

sibel'den öte ne var, anlat (682)

1.1.3. Özel isim olmayan sözcüklerin büyük harfle başlaması: Özel isim olmayan sözcüklere cins ismi denir. Bu isimler, "özel adlarda olduğu gibi belirli bir tek varlık veya nesneyi gösterme[diği]" (Korkmaz 213) için Türkçenin imla kurallarına göre küçük harfle başlatılır. Aksi durumda yazım hatası meydana gelir. Deniz'in şiirlerinde az da olsa bu yazım sapmasına rastlanır. Onun böyle bir yola başvurusu, o isimleri vurgulayarak onlara özel bir anlam verme ve söylediklerini etkili kılmaya çabasıdır.

Artık bütün sahilleri yakıyor Söz: Kaybolan (220)

Dönüş ancak O'na (249)

Duruyorum yolu yalnız A'raf'a çıkan bu (255)

tortu, Aşkın büyük nemi karşısında un (352)

Deliye dönüyor

du Eşya

ve Zaman (389)

Ama Hayır, daha fazla açıl (404)

1.1.4. Özel isim olmayan sözcüklere gelen eklerin kesme işaretiyle ayrılması: Cins isimlere gelen ekler yazım kaidelerine göre kesme işaretiyle ayrılmaz. Buna aykırı kullanımlar yazım sapması kabul edilir. Aşağıdaki dizeler, bu kuralın çiğnendiğini gösteren örneklerdir:

eski ölmek'lerin resmini çizelim kirli duvarlara (18)

hâlâ haklı'yız, birtakım'ız, bazı'yız (21)

boyuna onlar'a karışıyorum

bütün olanlar'da ben de varım (22)

yalnızca bir dağ'ın yol alışı var içimde (25)

hep acı'ydı haykırışların (61)

aradığım hayat'ın öznesi (s. 80)

gidebilme'nin karşılanamaz tutkusuyla (95)

kapisler, adresler, çünkü'ler de (96)

o ilk ve son söz'ü sen söyledin (100)

ay'ı ikiye bölen parmakların (119)

her uyanışta bir geçiş'i hissettiren belirti (121)

ilk oluş'lar, ilk kıpırdanışlar, ilk acı (169)

bir büyük şii'r'i bölüşüyoruz seninle birlikte (172)

kaburgalarımınla karşılıklı yanan o ide'yi (177)

zaman'a ve an'a dönüşüyor. Bense söz'üme (255)

1.1.5. Kelimelerin bölünerek hecelerinden ayrı ayrı mısralar oluşturması:

İhsan Deniz, satır sonuna gelen bazı sözcükleri bölerek alt dizeye aktarır. Daha önce Nazım Hikmet şiirinde karşılaşılan bu yazım sapmasına şu örnekler verilebilir:

Artık benim. Zamanı ve mekânı sınır

layan.. (210)

tıkıştığım bu cansız gövde. Ve u

zağım, çok uzak en u

zağım'daki mesafelere bile. Kimse aramasın beni (244)

dinliyorum: Bütün yüküm kalbim
de! Oysa o: Nerede, nasıl, kiminle
yim? Henüz erken: Dünyaya hazır (245)
kıyısına. Sesimde kopan bu fırtına, an
lıyorum, bir daha geri getirmeyecek uykulara (246)
Artık bütün camlar göz
yaşlarıyla kaplı.. Ve uzak, artık çok uzak o uzak (263)
Âh, ihtiyar
î hayâller.. Nabzın gövdeyi (298)
Âh, o ânı geri ver!
meyecek, bütün bir kış kıskanç (307)
beyaz bir dokunuş seç!
tim kalbime . . (370)
ritminin arzulu bir teşbihi gibi ak
sediyor.. (380)

1.1.6. Mısralar arasında uzun bir boşluk bırakmak: Deniz, bazı şiirlerinde mısralar arasında uzun boşluklar bırakır. Aşağıda buna dair bir örnek verilmiştir:

Kalpleri parlatır açlık

Filizleri parlatır

Harfleri parlatır

Deriyi (637)

1.1.7. Kelimelerin koyu yazılması: *Dut Ağacı* isimli şiir kitabında, bu sapma türüne uygun olarak sadece bir dizede geçen şu sıfat tamlamasına rastlanmıştır:

Siyah Sözlereden doğdu, bu (351)

1.1.8. Harfleri ayırma: Türkçede harfler arasında boşluk bırakılmaz. Fakat İhsan Deniz, bu kurala aykırı olacak şekilde birçok şiirinde sözcüklerdeki harfler arasında boşluk bırakma yoluna gider.

a l ı ş a m a m (104)

H â t ı r a ! . (. . .) M u a m m â ! . (295)

O l u y o r d u aşka, aşk (296)

U n u t m a k unutulmuştu.. (301)

g e c e d i l o l d u ! . . (303)

A k ş a m ! . Âh, o marazî (312)

Tüylerinde belirirdi h a y â l i

g e c e . (321)

Ey elîm temâşâ: K e n d i n i

S e y r e t ! . . (322)

Odalara s ı ğ ı n m a k t ır

odalara s ı ğ m a m a k t ır . . (331)

K ı ş ! O ateş topu (338)

Kapatan, bağlayan, sıkıştıran bir ş e y . . Ne (340)

Yine de s û r e t (355)

Nihayet b i t t i ! (365)

arasında, nâfile, o g ü l (371)

ö l ü m h i s s i (383)

h ır ı l t ı l a r . . . (385)

b . . . e . . . n (388)

senin ç o c u ğ u n (391)

k e l i m e . . Bir şairin kendi (405)

Hangi h a y â lin ağında ve ne diye pençelendik (438)

H a y a t ! çok geç.. Çekil (440)

1.1.9. Ayrı yazılması gereken sözcüklerin birleşik yazılması: Türk Dil Kurumunun Yazım Kılavuzu'na göre ayrı yazılması gereken bazı sözcükler, Deniz'in şiirlerinde bitişik yazılmıştır. Bu sözcüklerden bazıları şunlardır:

konukomşuyu uyandırmayalım kuşluk uykularından (18)

boşuna bağırıpçağırıp hiç haykırmayalım (19)

ve eskizaman mavnalarını solur (20)

durupdururken acı duymalıydık her şeyden (21)

tersyüz edilmiş öfkeni savurdun yüzümüze (41)

kıyıda ayak izleri gitmiyor gerisingeri (46)

koyu bir gerçekle yüzyüze gelirdin bir daha (61)
 herkes herzaman her yerde (77)
 bak, günlerdir güneşi utandıran bir yangınla örtülü içimdisim (93)
 ok hayretleri deldigeçti (97)
 hayvanla bir değiştokuş mu bu (101)
 uyandığında her şey eskisi kadar terkedilmemiş (113)
 birer hatırlamadan ibaret dalgaboyları (118)
 bitmeyen biryerlerimle (125)
 durmadan aklıma, ayakuçlarıma (148)
geliyorgelmiyor geliyorgelmiyor geliyorgelmiyor
 sonra birden senoluyorsun (173)
inipçıkaraktan, rengisolaraktan, yokolaraktan (176)
 bir balon gibi yanıpsönüyor çocuğun, (182)
 iri ve savrulmuş bir ateştopusun (187)
seksenbeş mayısında iki güzel insandık (197)
 yüzüme ayarlı bütün siniruçlarım (199)
 diye sarfediyorum içimde biriken terli (245)
 kuruyor nabzıma. Farkediliyor mu rüyâmı (255)
iççekişlerle inleyen eski bir sürgün habercisi. Sonsuz (339)
 içine kapanıyor. Gecenin köreden (342)
Sensay, helâk (...) sensor (361)
 o büyük mucizenin peşisıra (373)
okunaksızbirheceyim (388)
Gölgenoldum.. Güzeloldum.. Güzelleşti sıretim . . . (415)
 Bir şey yapmanın bazen çokşeyyapmak (525)

1.1.10. Harflerin kelime içinde paranteze alınması: Kelime içindeki harflerin paranteze alınması, yazımsal sapma türlerinden biridir. İhsan Deniz, bazı sözcüklere farklı anlamlar vermek için bu sapma türüne yer vermiştir. Şairin genellikle yeterlilik fiilinin olumsuzunu kullanarak oluşturduğu bu dilsel sapmada, isteğine ulaşamamak, bir işe güç yetirememek, bahsedilen konu üzerinde söz sahibi olamamak gibi anlamlar vardır:

bit(e)memiş aşkların yorumcusuydun (41)
 böyle bir mirası son umut bellemeli ve bilmeli(yim) 54)
 herkes vardı, bir sen yoksun, gel(e)medin akşama (66)
anlatıl(a)maz bir sır eklenirdi yaşadıklarına (79)

1.1.11. Noktalama işaretlerinin yanlış/eksik kullanılması: Noktalama işaretlerinin yanlış ve eksik kullanılması da yazımsal sapmanın alt başlıklarından biridir. Yukarıda cins isimlere gelen kesme işaretine değinildiği için burada

bundan bahsedilmeyecektir.

1.1.11.1. *Virgülün kullanılmamasından kaynaklı sapma*: Virgülün görevlerinden biri de sıralı cümlelerin, eş görevli sözcüklerin arasına gelmesidir. *Dut Ağacı*'nda bu kurala uyulmaktan kaynaklı sapma meydana gelmiştir:

haklıydık birtakımdık bazıydık (29)

herkes her zaman her yerde (77)

1.1.11.2. *Soru işaretinin kullanılmamasından kaynaklı sapma*: Soru anlamı bildiren ifadelerin sonuna soru işareti getirilir. Aşağıdaki örneklerde bu norma aykırılık söz konusudur:

Hangi bulut saçımızı ağartmış aceleyle (77)

kentler nasıl doğurur çocukları (114)

geceyi en fazla yaşanacak an yapan ne (118)

ben kimdim (133)

1.2. Sözcüksel Sapmalar

Standart dildeki sözcüklerin yapılarını bozarak onlardan farklı birleşimler içinde yeni kelimeler türetmeye sözcüksel sapma denir. Şairlerin güçlü bir ifade gücüne erişmek için başvurdukları bu sapma çeşidi, kök ve ekler üzerinden gerçekleştirilen müdahaleler sonucu ortaya çıkar. Bu müdahaleler genellikle "ek ve köklerin yerlerini değiştirmek, kelimenin önüne, içine veya sonuna bazı ekler ilave etmek" (Çetin 175) şeklinde görünür. Bunların dışında sözcüklerden harf-hece çıkarma ve uydurma kelimeler kullanmak da sözcüksel sapma çeşitlerine girer. Bu bağlamda, İhsan Deniz'in şiirlerinde tespit edilen sözcüksel sapmalar şunlardır:

*İnsanoğlu insan: "İnsanoğlu" kelimesinden yola çıkılarak türetilmiş bir sözcüktür.

gibi tanımlanır insanoğlu insan (129)

*Gönülce: Türkçenin söz varlığı içinde böyle bir sözcük yoktur. Muhtemelen "gönül tarafından" ifadesi yerine kullanılmıştır.

tutuşmayan bir gönülce hedef alındım (132)

*Duyusuzluğuyla: "Duygu" kelimesinden örnekseme yoluyla ortaya çıkmış bir sözcüktür.

iz sürmesini gözledim olanca duyusuzluğumla (133)

*Aklakaralık: "Akı ve karası olan, beyaz siyahlı" (Türkçe Sözlük 62) anlamına gelen "aklı karalı" sıfatından türetilme bir sözcüktür.

Bir dalgakıran boylamı, unutulmuş bir aklakaralık (141)

*Maklaşmak: Standart dilde bulunmayan bir kelimedir. "Mat duruma gelmek" (Türkçe Sözlük 1515) anlamına gelen matlaşmak sözcüğünü çağrıştırmaktadır.

maklaşmak maklaşmak maklaşmak (143)

*enlenerek: Muhtemelen "en" sözcüğünün eş anlamlısı olan "geniş" kelimesinden esinlenerek türetilmiştir.

uçuk bir yara gibi enlenerek sürüyor, değişiyor (173)

*senlik: "Bir kimsenin öz varlığı, kişiliği, onu kendisi yapan şey, kendilik, şahsiyet" (Türkçe Sözlük 267) anlamına gelen "benlik" sözcüğünden örneksime yoluyla elde edilmiştir. "Sana ait olan kişilik" anlamını taşır.

senlik sancısının derinliğinde (174)

*irikaslı: iri ve kas sözcüklerinin birleşiminden türetilmiştir.

güvenli, mutlak ve irikaslı (175)

*veyakalı: V harfi biçiminde olan yaka anlamını taşıyan "V yaka" isminden esinlenerek ortaya çıkmış bir kelime.

veyakalı mavi bir kazakla (196)

*eskiviyle: Standart dilde yer almayan bir sözcüktür. "Eskici" kelimesini çağrıştırır.

kiş azaltan eskiviyle (198)

*doğurtkan: "Çok doğuran" (Türkçe Sözlük 613) anlamını taşıyan "doğurgan" sözcüğünden esinlenerek uydurulmuş bir sözcüktür. Eylemin başkası tarafından yapıldığını vurgulama amacıyla türetilmiştir.

sesin ne kadar doğurtkan ve aykırı (201)

*Derdol: "Dert" sözcüğüyle "ol" yardımcı eylemin birleşmesi sonucu türetilmiş bir sözcüktür.

Melâli. Derdol!. Çözüldü artık sırrı âşığın (295)

*üşünen: "Düşünen" sözcüğünün anlamıyla benzer bir manada türetilmiştir.

hislerle üşünen bahçede, ilâ (296)

*gönül yaşı: "gözyaşı" sözcüğünden örneksime yoluyla oluşturulmuştur.

Kalbim siyah bir kül

lüktü; ne kadar gönül

yaşı fedâ ettim! (372)

*peşin sıra: "peşi sıra" sözcük grubundan esinlenerek türetilmiştir.

Ben de peşin

sıra kalbindeki tenhaya (385)

1.3. Sessel Sapmalar

Resmî dilin sözcüklerinde yapılan ses değişiklikleri sessel sapmaları ortaya çıkarır. Genellikle kelimelerdeki ses birimleri arasında yapılan değişiklikler

şeklinde görülen bu sapmalar "ünsüz düşmesi, ünsüz ekleme, yöresel ağız özellikleri, ünlü uzatmaları, ünlü düşmeleri ve ünlü değişiklikleri" (Çetin 173-174) olmak üzere altı şekilde ele alınır. İhsan Deniz, şiirlerinde bu sessel sapma türlerinden bazılarına yer vererek şiir dilinin sese dayalı çağrışım gücünden istifade etmeye çalışmıştır. Onun şiirlerinde sessel sapmalar kategorisine dâhil edilebilecek örnekler şunlardır:

1.3.1. Ünlü düşmesi: Hece düşmesi olarak da bilinen bu ses olayında "arka arkaya gelen ve ses bakımından birbirine benzeyen iki heceden biri" (Ergin 52) düşer. İhsan Deniz'in şiirlerinde ünlü düşmesine uğramış başlıca sözcükler şunlardır:

ıçerde hüznün çok gelirken sevimli kedilerine (17)

burda sakın beni unutma (40)

nerde haylaz çocukların senin (60)

insanlar orda kalktı atağa (66)

bazıları da oyunu dışardan yönetmek istiyor (140)

şurda tükenen bir insan var (190)

üzre oluş.. Ey kederli (320)

gölgesi çocukluk sarmaşığının. Ufk (620)

1.3.2. Ünlü ve ünsüz uzatmaları: İhsan Deniz, sessiz veya sesli bir harfin arka arkaya tekrarlanarak meydana geldiği bu sapma çeşidine şiirlerinde az da olsa yer vermiştir. O, bu biçim özelliğinden yararlanarak özgün bir ifade tarzına ulaşmaya çalışmıştır:

ardından çığlık çığlığa bir sssss sesi (65)

aaaaa, bu a sesi aaaaaaa, a (66)

iiii, rrrrr, iiii, sssss

aaaaaiiarrrrisaasssrrrsiiaaa (66)

1.4. Dil bilgisel Sapmalar

Dil bilgisel sapmalar, sözcüklerin ve cümlelerin dil bilgisi kurallarına aykırı kullanımını ifade eder. Kendi içinde "sözcüklerdeki dil bilgisi kurallarını inceleyen biçim bilgisel sapmalar ve sözcüklerin tümce içinde sıralanışını inceleyen söz dizimsel sapmalar (Özünü 147) olmak üzere ikiye ayrılır. Şairin kendine has bir şiir dili yaratma çabası olan ve okuyucuya bir kuralın çiğnendiği izlenimini veren bu sapma türü farklı şekillerde görünürlük kazanır. Bunların başlıcaları "fiil çekimlerinde değişiklikler yapma, edatların yanlış kullanımı, kelimelere yanlış ek getirme, kelimeler arası yer değiştirme, ikilemeleri ters çevirme, alışılmamış tamlamalar kurma, parantez içi cümle ve ifadeler yer verme, geçişsiz fiili nesne ile kullanma[dır]" (Çetin 181-184). Ayrıca adın hâllerini değiştirmek, devrik cümleler kullanmak, cümlede eksik öge bulundurmamak da diğer dil bilgisel sapma çeşitleridir. İhsan Deniz, şiirlerinde kelimelere yanlış

ek getirme ve parantez içi cümle ve ifadelerle yer verme başta olmak üzere bu sapma kullanımlarının çoğuna yer verir.

1.4.1. Sözcüklere yanlış ek getirme: Sözcüklere getirilen yanlış ekler, dizenin anlatımını bozarak dilsel sapmaya yol açar. İhsan Deniz, şiirlerinde dil bilgisel sapmanın bu türüne zaman zaman örnek vermiştir. Bunlardan bazıları şunlardır:

- kırılıyor donakalınıyor, kurtulunamıyordu bu çerçeveden (26)
- sonu gelmez öykülere çağrılındı bizim adımız (68)
- karıncaların çöp taşırken ki gürültülerini işit (120)
- siz siz olduğuna göre (121)
- herakleitos'u öncü kabul ettinizdi kendinize (128)
- grekçe'yi ve lâtinçe'yi öğrendinizdi (138)
- emilen bir müzikle başlanıyorum (173)
- boğumsuz, tortulu ve ısınaraktan (185)
- ve iteledindi karşında eşyayı emziren (232)
- ve izledindi izindeki kırıışığı. Ah, ağına (232)
- Koşulduydum ben de o ol
- maklar koyağına: Orda ruhunu kokutan bir sarraf (233)
- Ben kendiminim; ah, bunu da (242)

1.4.2. Parantez içi cümle ve ifadelerle yer verme: Sanatçılar tarafından aktarılmak istenen ifadenin anlaşılır ve açık olması için parantez içi sözlere yer verilir. İhsan Deniz de bu sapma türüne şiirlerinde zaman zaman yer vererek düşüncelerini ve duygularını daha net biçimde belirtmeye çalışmıştır. Aşağıdaki dizeler, örnek olarak seçilmiştir:

- arkadaşlarını (ikisi de deli) (22)
- o elleri hiç sevmiyorum (bunu bilme) (25)
- (profil bol) bir çardakla (96)
- (benimle kemirilen bir dünya var) (169)
- (Daha yutkunacak mesafe varmış!) (683)

1.4.3. Geçişsiz fiili nesne ile kullanma: Geçişsiz eylemlerin geçişli gibi kullanılması, dil bilgisel sapmayı oluşturan durumlardan biridir. "Öznesinin yaptığı iş başkasına geçmeyen, yani nesne almayan fiiller" (Gencan 171) olarak bilinen geçişsiz eylemler, aşağıdaki iki örnekte nesne alarak sapmaya yol açmıştır:

- kırlangıç çeşitlerini şaşırmıyor (45)
- doğu taraflarını hep o taraflarını yunuyorlardı karanlıklarda (55)

1.4.4. Kelimeler arası yer değiştirme: Sözcüklerin dize içinde bulunması gereken yerde yer almaması, anlamda belirsizliğe yol açar. Edebî eserlerde

görülen bu tür kullanışlar, şairlerin söyleyeceklerini daha etki kılmak için başvurdukları bir sapma çeşididir. İhsan Deniz'in şiirlerinde az da olsa bunun örneklerine rastlanır:

sevindim ne kadar bilemezsin (55)

ben nasıl saçlarımı tarasam (70)

ve borçlanıyorum daha bir süre (81)

denizin ben uydu geriliminden (199)

Hiç kalbim kalmayacak!.. (365)

Kat kat bohçaya sarılı, hiç ışık vermez artık, içi kabuklarla (421)

1.4.5. Adın hâllerini değiştirmek: Adın durum ekleri üzerinde yapılan değişiklikler de dilsel sapmaya yol açar. Adın "diğer kelimelerle münasebeti sırasında içinde bulunduğu durumlar[ı]" (Ergin 226) ifade eden bu ekler, *Dut Ağacı*'ndaki şu sözcüklerde yanlış kullanılarak sapmaya neden olmuştur:

Hayran olmanla tüm denizleri (60)

-hatıra, buna sana kaç kere (90)

Hiç işitmedim ve doydum

o sese.. (579)

1.4.6. Özne-yüklem uyumsuzluğu: Türkçede bitki, hayvan ve cansız varlık isimleri çoğul hâlde özne ise yüklem tekil olur. Buna aykırılık teşkil eden durumlar sapmayı ortaya çıkarır. İhsan Deniz'in şiirlerinde bu uyumsuzluktan kaynaklı olarak belirlenen bazı örnekler şunlardır:

Koltuklarında ebâbil kuşları

seni hatırlatan bir simgeyi sayıklarlar (80)

nasıl tutuşur kayıklar

nasıl yayılır

nasıl aralanırlar (114)

döndüm diyen anneyi gençliğine çevirirler

bir bıçak (136)

1.4.7. Edatların mısranın başında kullanılması: Edatlar, "manaları olmayan, sadece gramer vazifeleri bulunan kelimeler" (Ergin 348) olduğu için cümlelerin ve dizelerin başında yer almaz. Buna aykırı kullanımlar dil bilgisel sapmayı ortaya çıkarır. Deniz'in şiirlerinde sınırlı sayıda da olsa bu sapma türüne yer verilir:

gibi tanımlanır insanoğlu insan (129)

Gibi gözlerimle kaplıyorum (268)

1.5. Anlamsal Sapmalar

Alışılmamış bağdaştırmalar olarak da bilinen anlamsal sapmalar, şiir dilinin en önemli anlatım eğilimlerinden biridir. Günlük yaşamda bir arada kullanılması

mümkün olmayan sözcükleri bütünleştirme yoluyla akla ve nesnel gerçekliğe aykırı yeni birleştirmeler ortaya çıkaran bu sapma türü, "özgünlükleri, dilde ilk kez oluşturuluyor olmaları ve bireysellikler[yle]" (Toklu 20) dikkat çeker. Mantık kurallarına ters biçimde oluşturulduğu için okuyucuyu şaşırtan anlamsal sapmalar, şiiri çok katmanlı okumaya elverişli bir hâle getirir. Böylece "okuyan/dinleyene anlam bakımından daha güçlü bir dil sunmay[ı], onların zihninde yepyeni, değişik tasarımlar, imgeler oluşturmay[ı]" (Aksan 175) amaçlar. Türk şiirinin bütün dönemlerinde görülen bu sapma çeşidini İhsan Deniz de şiirlerinde yaygın biçimde kullanmıştır. Şairin bu kullanımlarından bazıları şunlardır:

- dışarıda yalnızlığının korusu yayılır (17)
- güneş evli erkekleri ısılatmıyor (23)
- göğü göğsünde taşıyan bir seçkin (31)
- geometrik bir sıkıntı hâlinde ölümü kolluyoruz (42)
- ellerimde sevinç izleri olsun istemedim (51)
- çünkü her gün uzun boylu intiharlar satın alarak (57)
- binlerce soru kipini yüzümden düşürürüm de (58)
- yemiş bir güneş de aydınlatmıyor (62)
- sustu suların mahrem çılgılığı (69)
- günlerce düş salgını içinde tartılan ilgiler (95)
- hasır şapkalı kuşlar kapıya (109)
- ayaklarım her türlü çoğalmışlık kompleksi (131)
- yeryüzü organlarının akrası (175)
- tam da bir sarhoşluk depremi başlamıştır ki (178)
- terli ve odaları kabaran kemiksiz evi (187)
- bir enkazın uzayan yalnızlığı (243)
- Ah, o solgun saatler: Eşyanın gamlı uykusunda (271)
- Dünyanın esmer huyları (305)
- Aşkın köpüklü balkonu (323)
- eşyanın etindeki vuslatı (373)
- esrarengiz bellek yangınları 385
- şüpheli bir kıyamet kandilinin lekelerine ortak her cüsse (426)
- ağızda bocalayan şu tembel cümlelerin şifâsız yarısı gibi (435)
- Mevsimlerin kozmik hışmını kime ikram edeceğiz? (438)
- Bu kadar didaktik yalnızlığı nerede toplayacağız?.. (438)
- Meleklerin grevine aldırmayalım.. (570)
- Hayatı buzdan merdiven (638)

1.6. Lehçesel Sapmalar

Standart Türkçenin farklı kullanımlarından doğan lehçe, şive ve ağız gibi

türlerin şiirde kullanılmasına lehçesel sapma denir. Şairlerin tarihsel süreç içerisinde meydana gelen bu dil farklılıklarına yer verme amacı "şiirlerinde anlatmak istedikleri konuyu ve olayı daha iyi bir ortamda anlatabilmek, konuyu ve olayı anlatan kişinin o ortamda yaşayan bir kişi olduğu havasını verebilmek için[dir]" (Özünü 83). İhsan Deniz, şiirlerinde Osmanlı Türkçesine ve bazı şive-ağız sözcüklerine başvurmuştur. Deniz'in şiirlerinde geçen bu sapma türüne şu örnekler verilebilir:

1.6.1. Lehçeden kaynaklı sapma: Ferit Develioğlu'nun Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat isimli eserinden yola çıkılarak İhsan Deniz'in şiirlerinde tespit edilen Osmanlı Türkçesine ait sözcükler şunlardır:

Meleklerin cûşa geldiği esrârlı sayfa (218)

cuş: "coşma, kaynama" (164)

ateşli sayhanı sakınma (222)

sayha: "bağırma, nâra atma" (1078)

Bak: Dökülüyor veçhemin gizli (240)

vech: "yüz, surat, çehre" (1330)

Külün ve ipeğin bûsesi (241)

bûse: "öpme, öpücük, öpüş" (128)

gibi değer geçerim hilkate. Çünkü gece, yalnızca (247)

hilkat: "yaratılma, yaradılış" (425)

göklerdeki ervâha. Yeryüzü şahittir (248)

ervah: "canlar, hayâtın cevherleri" (262)

Biraz felâh bulsam, yetecek! (253)

felâh: "kurtuluş, selâmet, onma" (292)

örselenen yokluk hissi.. Vehimler.. Ve artık solacak (254)

vehm: "kuruntu, yersiz korku." (1333)

Bir bezzaz kalbi hangi gecenin hayâliyle (260)

bezzaz: "bezci, kumaş satan, manifaturacı" (111)

Ey kıskırtıcı huzur! Hurûfâta sinmiş vebâlı (281)

hurûfât: "harfler" (441)

bir hâlet-i rûhiyenin resmindeki tuhaf (284)

hâlet-i ruhiye: "ruh durumu" (364)

hepsi birer muhâl aldaniştı (300)

muhâl: "mümkün olmayan" (776)

Âh ehl-i dil aşka ağlamaz,!. (314)

ehl-i dil: "gönül adamı, gönül dilinden anlayan" (237)

bîhaber; titrek, me'yus, kederli.. (328)

me'yûs: "yeise düşmüş, ümidi kesilmiş, ümitsiz" (142)

Kim bilir, her hâlde bu müzmin kabahatin nâkıs (357)

müzmin: "üzerinden zaman geçmiş, eskimiş" (929)

nakîs: "eksik" (940)

bir hicâb meleğinin muhayyelât (378)

hicâb: "utanma, sıkılma" (420)

muhayyelât: "muhayyel olan, hayâl edilmiş şeyler" (781)

Hiç vakti gelince kaybolan o sürûr kiminleydi, kimdeydi? (482)

Sürûr: "sevinç" (1134)

Muazzep bir ruh neden iyileşmez, anladım, derin (609)

muazzep: "âzab içinde bulunan, eziyet çeken, çok sıkıntı gören" (768)

1.6.2. Şive-ağız sapmaları: Deniz'in şiirlerinde geçen şive-ağız sapmalarını belirlemede *Derleme Sözlüğü*'nden istifade edilmiştir:

cennetin ağusuyla? Pıhtısı sessizce (230)

ağu: Zehir, zıkkım (DS: C. 1)

*Çukurbağ -Mençek

Ermenek-Konya

Bor-Niğde

doğu taraflarını hep o taraflarını yunuyorlardı karanlıklarda (55)

yunmak: Yıkanmak (DS: C. 6)

*Görel-Karapınar

ateşler yaktım kıyında, öyle yalnızdım (55)

kıyın: Yön, taraf/Yan (DS: C. 4)

*Emet/Orhaniye-Marmaris

bu ağaçlar tarabalar oyun sandıkları (152)

taraba: tahta bölme, tahta perde. (DS: C. 5)

*Akyazı ve çevresi; Vicealtı, Hemşin.

*Pazar, Limanköy.

*Çayeli.

bönler ve ödsüzler (166)

öd: Yüreklilik. (DS: C.5)

*Merzifon köyleri

esrik ve kederli ılık (226)

esrik: Sarhoş (DS: C.3)

*Çilehane-Reşadiye.

kımıldayan her kemikte.. Tundum! Râm (233)

tun: Köşe bucak, gizli yer. (DS: C. 5)

*Bulgaristan göçmenleri Ceylân

*Lüleburgaz –Şumnu, Bulgaristan.

ve kılındım zaten küçük bir kader (233)

kılınmak (I): Bir işe istekle başlamak, bir şey yapmak isteği göstermek. (DS: C. 4)

*Yeniköy, Küplü

*Ardanuç ve köyleri.

kılınmak (II): Yaltaklanmak, boyun eğmek. (DS: C. 4)

*Merzifon, Mağura

*Maçka ve köyleri, Erkinis.

*Yusufeli

*Afşin

*Pınarbaşı ve köyleri.

sırtımda öylece dineldi (148)

dinelmek: Ayakta durmak, ayağa kalkmak, dik durmak. (DS: C.2)

*Tefenni; İshaklı, İğdir

*Çivril

*Çal

Saraköy köyleri; Kıratlı

*Dikili

*Düzce; Irmaksırtı

Çarşamba

*Merzifon ve köyleri

*Mut köyleri

*Fethiye ve köyleri

1.7. Kesimsel Sapmalar

Şiirlerde belli bir meslek grubuna ya da sınıfa ait sözcüklerin kullanılması kesimsel sapmaları ortaya çıkarır. Şairler, eserlerinde bu sapma çeşidini zaman zaman kullanarak okuyucuda, "sürpriz ve şaşırtmaca" (Çobanoğlu 221) durumlarını yaratır. İhsan Deniz de şiirlerinde az da olsa kesimsel sapmalara başvurur. Onun özellikle tıpla ilgili terminolojiden istifade ettiği görülür. Aşağıdaki dizelerde geçen sözcüklerden bazıları kesimsel sapmaya örneklik teşkil eder:

yedek bir duvar (kan azot simya) (96)

yanaşıyorum içimde o iki kıyının sar'a

nöbeti gibi kımıldadığı oyuğa (255)

ve kendirin sırrı aralandı. Akıyor nehir (265)

buzlanan trahomlu masala.. (385)

glikoz enjekte etmenin (422)

Ve içimde gölge gibi büyüyen aorexian nervosa.. (526)

Nabzım atıyor, tansiyonum normal, biraz

yüksek olsa da idare eder total

kolesterolüm.. (540)

çilek toplayabilir, gece fotoğrafları

çekebilirsiniz teheccüde kalkmadan önce (542)

bir cevher katılıyor aort damarına (543)

Elinde narkoz nöbetleri..

Şiringa demetleri.. (572)

Bu keskin lodos anevrizmayı dağıtabilir (573)

Bir diyaframı

Karaciğer zarı (645)

1.8. Ödünç Metinlere Müdahale

Dil sapmaları üzerine görüş bildirip onları çeşitli sınıflara ayıran uzmanlardan sadece Nurullah Çetin, ödünç metinlere müdahaleden bahseder. Çetin'e göre "önceden bilinen ve kamuya ya da kişilere ait olan bazı metinleri veya metin parçalarını kısmen veya tamamen değiştirmek" (184) bu sapma türünü ortaya çıkarır. Deyimler, atasözleri, başka şairlerin şiirleri, veciz veya kalıplaşmış ifadeler ödünç metinler kapsamına alınabilecek belli başlı parçalardır. İhsan Deniz'in şiirlerinde az da olsa görülün bu sapma çeşidine ait örnekler şunlardır:

*yedi yön dört mevsimde (23)

Deniz'in bu ifadesi, "yedi gün dört mevsim" söz kalıbının değişmesiyle ortaya çıkmıştır.

*kaş yapın göz çıkarın (64)

Şair, bu dizeyi "kaş yapayım derken göz çıkarmak" deyiminden yola çıkarak oluşturmuştur.

*Hangi sular hangi köprülerin altından aktı (123)

İhsan Deniz, bu dizeyle "Bu köprünün altından çok sular aktı" deyimine göndermede bulunmuştur.

*ölmeden önce ölmek gibi (145)

"Ölmeden önce ölünüz" hadisine atıfta bulunulmuştur.

*Meçhul bir limandan yeni dönmüş

Balkondan serinleyen terli bedbin bir gövde sanki

Farkındayım hiç yolcusu yok. Uzak

Bir fenerin kederle yanıp sönen ışıklarından başka. (600-601)

Yahya Kemal'in Sessiz Gemi isimli şiirinde geçen aşağıdaki beyitlerin değiştirilmiş şeklidir.

Artık demir almak günü gelmişse zamandan

Meçhule giden bir gemi kalkar bu limanda

Hiç yolcusu yokmuş gibi sessizce alır yol

Sallanmaz o kalkışta ne mendil ne de bir kol

*sirkeyi

inciri ve zeytini saymazsak eğer

bu dünyada tadına varılacak (654)

Deniz, *Kur'an*'daki Tin suresinin ilk ayeti olan "Tîn'e ve zeytun'a and olsun" (Altuntaş ve Şahin 596) ifadesini, burada farklı bir bağlamda ele almıştır.

SONUÇ

Şiir dilinin kendine özgü çeşitli kullanım alanları vardır. Bu dili, tabiî dilin kurallarından uzaklaştırarak estetik bir görünüme kavuşmasını sağlayan kullanım alanlarından biri dil sapmalarıdır. Şairlerin bilinçli bir tercih olarak başvurdukları bu özellik, anlatımı güçlendiren unsurların başında gelir. Bazı dil bilimciler ve edebiyat araştırmacıları, edebî türler arasında bilhassa şiirde görülen dil sapmaları üzerinde görüşlerini ifade ederek onları çeşitli sınıflara ayırmışlardır. Birbirine oldukça benzeyen bu bölümlendirmeler, genel hatlarıyla yazımsal, sessel, sözcüksel, dilbilgisel, anlamsal, tarihsel, lehçesel ve kesimsel olmak üzere sekiz kategoride ele alınmıştır. Nurullah Çetin, bunlara ödünc metinlere müdahale şeklinde bir alt başlık daha eklemiştir. Tarih boyunca şairlerin şiire estetik bir görünüm kazandırma amacıyla zaman zaman kullandıkları dilsel sapmalar, son dönem sanatçılarında şiir dilinin vazgeçilmez öğelerinden biri hâline gelmiştir.

Türk edebiyatının yaşayan önemli şairlerinden biri olan İhsan Deniz de okuyucuyu etkileme araçlarından biri olan dilsel sapmalara yoğun biçimde yer verir. Deniz, şiirlerinde sanatsal yeteneğini gösterecek şekilde sapma türlerinin tamamına başvurur. Bunların içinde en fazla kullandıkları ise anlamsal ve yazımsal sapmalardır. Şiirlerinde, yazımsal sapmalardan özellikle özel isimlerin küçük harfle başlatılmasına, özel isim olmayan sözcüklere gelen eklerin kesme işaretiyle ayrılmasına ve harfler arasında boşluk bırakılmasına çok rastlanır. Şiir dilinin karakteristik özelliklerinden biri kabul edilen anlamsal sapmalar, onun şiir hünerini gösteren en önemli dilsel kullanım alanı olarak dikkat çeker. Sınırlı sayıda başvurduğu sessel sapmalara genellikle ünlü düşmesi şeklinde başvuran Deniz'in standart dildeki sözcüklerden esinlenerek türettiği birçok yeni sözcük de söz konusudur. Dil bilgisel açıdan bir sözcüğe yanlış ek getirme, parantez içi cümle ve ifadelere yer verme, geçişsiz fiile nesne getirme, kelimeler arası yer değiştirme gibi sapma çeşitlerine ağırlık verir. Bunların dışında lehçesel sapmada, lehçelerden ve şive-ağız özelliklerinden; kesimsel sapmada ise bilhassa tıp biliminden faydalandığı görülür. Ödünc metinlere müdahale mevzusunda ise klişeleşmiş ifade, deyim, ayet/hadis ve başka şairin şiirini kullanma eğilimi gösterir.

KAYNAKÇA

- Aksan, Doğan. *Şiir Dili ve Türk Şiir Dili*. Bilgi Yayınları, 2016.
- Altuntaş, Halil ve Şahin, Muzaffer. *Kur'an-ı Kerim Meâli*. Diyanet İşleri Başkanlığı, 2007.
- Aristoteles. *Poetika*. Çeviren Yılmaz Onay, Mitos-Boyut Yayınları, 2008.
- Çetin, Nurullah. *Şiir Çözümleme Yöntemi*. Öncü Kitap Yayınları, 2009.
- Çobanoğlu, Şaban. *Modern Şiir Dilinde Sapmalar*. Hece Yayınları, 2018.
- Deniz, İhsan. *Dut Ağacı*. Hece Yayınları, 2015.
- Derleme Sözlüğü. Türk Dil Kurumu Yayınları, 2009.
- Develioğlu, Ferit. *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*. Aydın Kitapevi Yayınları, 2015.
- Ergin, Muharrem. *Türk Dil Bilgisi*. Bayrak Yayınevi, 2009.
- Gencan, Tahir Nejat. *Dilbilgisi*. Kanaat Yayınları, 1974.
- Günay, Doğan. *Metin Bilgisi*. Multilingual Yayınları, 2007.
- Karaca, Alaattin. *İkinci Yeni Poetikası*. Hece Yayınları, 2013.
- Korkmaz, Zeynep. *Türkiye Türkçesi Grameri*. Türk Dil Kurumu, 2009.
- Kul, Erdoğan. "Şiir Dilinde Sapmalar ve Bir Uygulama." *Humanities Sciences*, c. 3, s. 3, 2008, ss. 373-389.
- Leech, Geoffrey Neil. *A Linguistic Guide to English Poetry*, Longman London And N. Y, 1969.
- Levin, Samuel. "Internal and external deviation in poetry." *Word*, c. 21, s. 2, 1965, ss. 225-237.
- Özünlü, Ünsal. "Şiir Dilinde Sapmalar." *Türk Dili*, s. 368, 1982, ss. 77-85.
- Özünlü, Ünsal. *Edebiyatta Dil Kullanımları*. Multilingual Yayınları, 2001.
- Toklu, Osman. *Şiir Dili ve Çevirisi*. Akçağ Yayınları, 2003.
- Türkçe Sözlük*. Türk Dil Kurumu Yayınları, 1998.
- Vardar, Berke. *Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü*. Multilingual Yayınları, 2007.

